

Eessõna

Liisi Laineste

Käesolev Mäetaguste erinumber on pühendatud Eesti ja Poola Teaduste Akadeemia koostööprojekti tulemustele. Viimase kahe aasta jooksul valminud artiklites kirjeldavad eesti ja poola uurijad teemasid, mis on suuremal või vähemal määral seotud huumori kui uurimisobjektiga. Lõppev projekt “Creativity and tradition in cultural communication” (Loovus ja traditsioon kultuurilises kommunikatsioonis, kestis 2010–2012) keskendus postsotsialistliku regiooni kultuuritekstidele ja žanritele, milles on nähtav samaaegne globaliseerumine ja lokaliseerumine: ühest küljest avatus välismõjudele (eelkõige anglo-ameerika kultuuriruumile) ja teisalt püüd defineerida endale ainuomane, selgelt kohaliku värvinguga stiil või omapära mistahes žanris. Postsotsialistlik kontekst, kus nii poliitilised, sotsiaalsed kui ka kultuurilised muutused on olnud väga kiired, pakub suurepäraselt keskkonda kultuuriprotsesside (sh folkloori puutuva) jälgimiseks – näeme, kuidas uudsed impulsid ja loovus tutvustavad pidevalt uusi teemasid, žanreid ja tekste (vt nt Barani ja Piekoti artiklipaar demotivaatoritest internetis). Samas on see ajastu tunnistajaks, et folkloor muutub avatusele vaatamata aeglaselt, kajastades iganenud arusaamu ja stereotüüpe ka aastakümneid hiljem (vt artiklipaarid anekdootidest: Krikmann ja Brzozowska, Ojam ja Brzozowska jt), kui esiplaanile on tegelikult kerkinud uued teemad, uskumused ja hoiakud.

Projekti eesmärk, kaasaegsete kultuurinarratiivide kirjeldamine interdistsiplinaarsel väljal erinevate teemade vaatepunktist, realiseerus paralleelsete artiklite kaudu. Esmaseks akadeemiliseks väljundiks oli kaheosaline artiklikogumik *Estonia and Poland. Creativity and tradition in cultural communication* (1 ja 2). Toimetajad Dorota Brzozowska, Władysław Chłopicki ja Liisi Laineste kogusid esimesse ossa huumoriga seotud artiklid, mis paljuski kattuvad käesolevas ajakirjanumbris avaldatuga: nendes analüüsivad autorid anekdoote, uuemaid žanreid (püstijalakomöödiat, demotivaatoreid) või žanrimoonutusi (vanasõnaparoodiaid), et osutada muudatustele, mis viimaste aastakümnete jooksul postsotsialistlikus kultuuriruumis toimunud on. Autorid püüavad tut-

vustada ka muutuste laiemat konteksti, et näidata, kuidas kultuuritekstid on erineval määral, kuid siiski vääramatult seotud ühiskonnaga, kus neid luuakse ja kasutatakse. Ka artiklikogumiku teine osa, mille sisuks on identiteedi kont-ruerimine kultuuritekstides (peamiselt avalikus diskursuses) üritab säilitada paralleelsuse põhimõtet. Autorid keskenduvad identiteediloomele eri kanalites, ning osaliselt seetõttu on teemavalik laiem kui kogumiku esimeses osas.

Mäetaguste 52. numbrisse olen külalistoimetajana koondanud artiklid, mille ühisnimetajaks on huumor. Siinsed uurimused pakuvad põnevaid sissevaateid postsotsialistlikusse huumorisse ja selle kujunemislukku, alates poliitiliselt ebakorrektestest anekdootidest kuni huumoritekstide tsensuuri põhimõtete- ni. Poola autorite tekstid on siinkohal huvitavaks paralleeliks, sest sarnase lähiajaloo tõttu on meie huumoripärandid sarnasemad kui võrdluses Lääne-Euroopa riikidega, kel puudub kogemus totalitaarse režiimiga; samas avaldub ka kontraste (vt püstitjalakomöödia arengutest Laineste ja Chłopicki käsitluses).

Mööda ei saa minna ka unustamatutest hetkedest, mida pakkus koostööpro- jekt kõigile selles osalejatele. Kahe akadeemiliselt väga viljaka aasta jooksul toimus neli konverentsi, üks Eestis ja kolm Poolas. Esimene koostöökohtumine leidis aset Poolas, Krosnos (Across the Borders; 16. ja 17. aprillil 2010), ning sellest osa võtnud teadlased jäävad ilmselt meenutama Smolenski tragöödia ja Islandi tuhapilve koosmõjul sündinud transpordikatastroofi, millesse Euroopa samal ajal oli sattunud ning millest nemadki otseselt osa said. Järgmine kon- verents “From Language to Mind” IV toimus Elvas (15.–17. septembrini 2010), selle jooksul sõnastati suurem osa projekti eesmäärke, mis praeguseks ka juba saavutatud on. Spontaanselt tekkinud arutelu eesti ja poola *stand-upi* ajaloo ja tänapäeva kohta tekitas vastukaja ja ka edasise koostöö mõtteid nii kuulajates kui esinejates. Mainimata ei saa jätta kolmandat koostöökohtumist Krosno kolledžis 2011. aasta sügisel (vaid koostööprojektile pühendatud konverentsil “Creativity and tradition in cultural communication”; 27.–29. oktoobrini), mis tipnes folkloorsete, sotsialistlike ja postsotsialistlike laulude ühislaulmisega nimetatud õppeasutuse väga hea akustikaga keldrisaalis ja oleks äärepealt lõppenud järjekordse transpordiprobleemiga, kui Risto Järv poleks aidanud kanda akadeemik Arvo Krikmanni rasket reisikohvrit varahommikul spurdil rongijaama. Viimane ühisüritus toimus ISHS (International Society for Hu- mour Studies) konverentsil, kus projektis osalejad esinesid vastavasisulisel ettekandepaneelis ja järgnenud diskussioonis.

Niisiis on lõppeval koostööprojektile peale sisulise väärtuse ka emotsionaal- ne väärtus, mis ajendab otsima järgmisi võimalusi ühisteks akadeemilisteks ettevõtmisteks. Seda silmas pidades on alanud läbirääkimised (kaasates ka kolmandaid osapooli, sh Rumeenia ja Ungari, aga ka Suurbritannia, Portugali ja Kreeka teadlasi) uue projekti osas, mille eesmärgiks oleks kaasaegse poliitilise huumori väljundite uurimine erinevates žanrites.